

zdá, že lokalita se rozkládá na mnohem větší ploše a výrazně zasahuje i na katastr Nechvalína. Většina porostových příznaků byla zjištěna v širším okolí kóty 335 m, která je nejvyšším bodem rozlehlého plató, jež přechází ve svahy do všech světových stran, přičemž směrem k severovýchodu pak formou protáhlé ostrožny. Geologické podloží je tvořeno spraší.

K nejzajímavějším zjištěním se řadil porostový příznak kruhového tvaru o průměru 85 m a šířce 5–6 m (obr. 13), který zde predikoval výskyt doposud neznámého příkopového ohrazení. Výrazně méně zřetelné pak byly náznaky dalšího (vnějšího) příkopu s šířkou okolo 115 m. S ohledem na doložené osídlení lokality ve fázi MMK Ia zde byla následně provedena geofyzikální prospekce, která již spolehlivě prokázala existenci nového dvojitého rondelu opatřeného čtyřmi protilehlými vstupy orientovanými v osách SSV–JJZ a SZZ–JVV. Uvnitř rondelu se podařilo zjistit i palisádový žlab, který obíhá ve vzdálenosti cca 5 m přinejmenším část obvodu vnitřního příkopu. Zajímavé je technické provedení vnějšího příkopu, který má na mnoha místech značně nepravidelný tvar a velmi špatně čitelnou vnitřní hranu. Ve vzdálenosti 20–25 m západně od vnějšího příkopu rondelu

byl zjištěn další palisádový žlab (v některých úsecích dvojité), který vymezoval plochu, jejíž celkový rozsah prozatím nemůže být stanoven, jelikož žlab pokračoval severním i jižním směrem mimo měřenou plochu. Je tedy možné, že rondel byl součástí většího ohrazeného sídlištního areálu, jehož podrobnější strukturu objasní až další měření a cílený výzkum. Na výsledném magnetogramu bylo identifikováno ještě několik stovek dalších anomálií, které zde dokládají velmi husté osídlení. Zmínit lze především několik dobře viditelných půdorysů dlouhých domů (stavebních komplexů) náležejících pravděpodobně sídlišti kultury s lineární keramikou, které je s mladším sídlištěm lengyelské kultury s rondelem v částečné superpozici.

Intenzivní neolitické osídlení zde dokládají i movité nálezy získané na povrchu lokality v širším okolí rondelu, mezi kterými převládá štípaná kamenná industrie vyrobená převážně z rohovce typu Krumlovský les, několika kusy je však zastoupen také, pro nejstarší fázi MMK charakteristický, obsidián.

Objev dvojitého kruhového areálu u Nechvalína představuje významný nálezy, který přinese nové poznatky o charakteru rondelové architektury lengyelské kultury na Moravě.

Literatura

Hložek, M. 2001: Pravěk a středověké osídlení Ostrovánky a okolí.

In: *Ostrovánky*. Ostrovánky, 8–21.

Šmarda, J. 2007: *Nové lokality z moravskou malovanou keramikou na jižním okraji Chřibů*. Rkp. diplomové práce. Masarykova univerzita.

Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Uloženo:

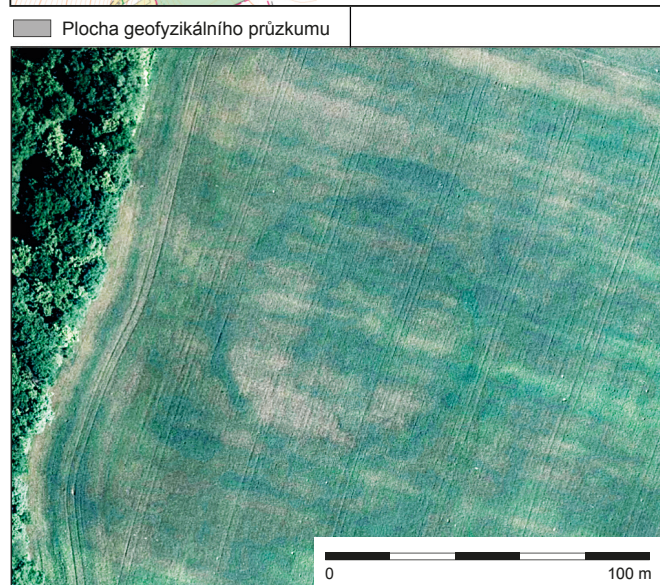
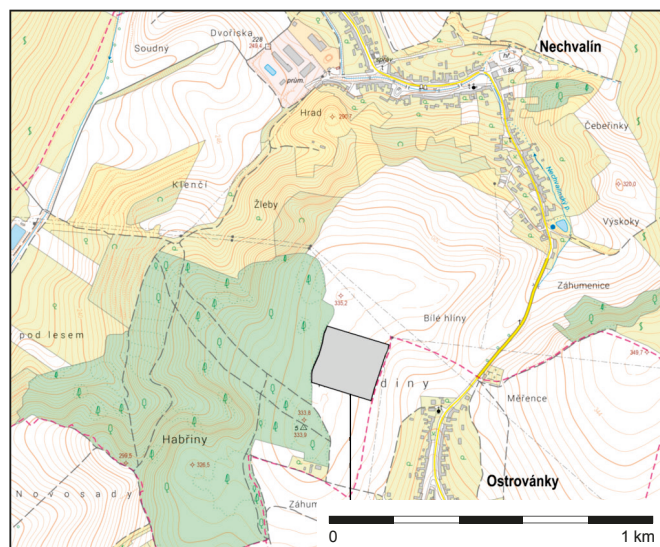
Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/108375/ff_b/.

Summary

In 2024, cropmarks of a ditched enclosure (Fig. 13) and other settlement features were discovered at a multi-period Neolithic site located between the villages of Nechvalín and Ostrovánky (Hodonín District). As previous research had confirmed occupation from the Moravian Painted Ware culture Ia phase (Šmarda 2007) at the settlement in the 'Bílé hlíny' field, a verification geophysical survey was conducted, confirming the presence of a double rondel with four entrances and both inner and outer palisade trenches. The discovery of this double circular enclosure in Nechvalín represents an important find that will bring new insights into the Lengyel culture rondel architecture in Moravia.

Jaroslav Bartík, David Cibulka

Obr. 13. Nechvalín. Plocha geofyzikální prospekce a porostové příznaky dvojitého rondelu. Podkladová mapa: mapy.cz; autor J. Bartík, D. Cibulka.

Fig. 13. Nechvalín. Area of geophysical survey and cropmarks of the double rondel. Base map: mapy.cz; authors J. Bartík, D. Cibulka.

Němčice nad Hanou (okr. Prostějov)

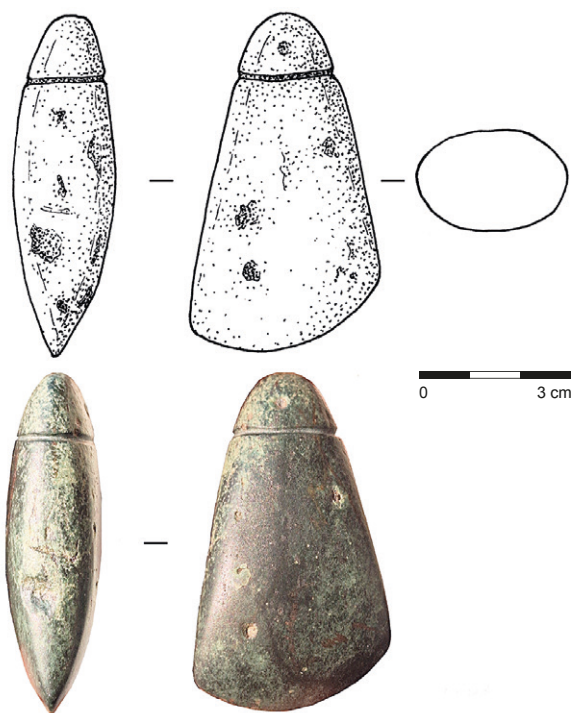
„Podsedky ve višňůvkách“, parc. č. 6657.

Lengyelská kultura. Ojedinělý artefakt. Povrchový sběr. Průzkum.

Uložení nálezu: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.3611914N, 17.1785858E

V roce 2014 byl terénním archeologem Muzea Komenského v Přerově prostřednictvím povrchového sběru na katastru obce Němčice nad Hanou v poloze „Podsedky ve višňůvkách“ nalezen ojedinělý exemplář kamenné broušené industrie (obr. 14). Místem nálezu je poloha situovaná na pravobřežní straně potoka Žlebůvka, který představuje levostranný přítok říčky Haná. Jde o severní okraj táhlého zarovnaného hřebetu zakončený terasovitými úpravami. Nadmořská výška místa okolí nálezu činí 250 m.

Obr. 14. Němčice nad Hanou. Sekerka z jadeititu upravená jako závěsek.
Foto Z. Schenk, kresba P. Holcová.

Fig. 14. Němčice nad Hanou. Jadeite axe modified into a pendant. Photo by Z. Schenk, drawing by P. Holcová.

Na ploše sousedních tratí „U červeného kříže“, „Zadní dlátka“, „Přední dlátka“ v katastru Němčice nad Hanou a trati „Kratiny“ na katastru obce Víceměřice se rozkládá polykulturní lokalita známá již od závěru 19. století. Doklady nejstaršího osídlení předmětné lokality lze klást do období neolitu. V literatuře jsou zmínovány nálezy kultury s lineární keramikou a moravskou malovanou keramikou. V současnosti na lokalitě probíhá systematický průzkum Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., a Moravského zemského muzea zaměřený především na centrální aglomeraci z mladší doby laténské (Fojtík, Veselá 2013, 63–88; Čižmářová, H., Čižmářová, J. 2023, 10–16, 61, Tab. 95:2).

V případě nálezu se jedná o kompletní dokonale vybroušenou sekerku trojúhelníkovitého tvaru s oválným příčným průřezem a obloukovitým ostřím, opatřenou v oblasti týlu unikátním obvodovým žlábkem (obr. 15). Mezi tímto žlábkem a hrotitým týlem se nachází nápadný okrouhlý důlek, jehož interpretace není zatím jednoznačná. Jednu z možností by mohl představovat zamýšlený pokus o provrtání otvoru určeného pro zavěšení předmětu, nelze ovšem ani vyloučit, že jde o prohlubeň po vyvětrálém granátu.

Celková délka artefaktu je 67 mm. Maximální šířka činí 49 mm. Maximální tloušťka je 19 mm. Hmotnost kamenného předmětu činí 78,48 g. Předmět byl zhotoven z jadeititu či eklogitu tmavě zeleného zabarvení. Magnetická susceptibilita dosahuje hodnoty $0,28 \times 10^{-3}$ SI jednotek. Hustota horniny byla stanovena na $3,42 \text{ g/cm}^3$. Z toho lze předběžně konstatovat, že se jedná buď o jadeitit s vysokým zastoupením jeho tmavé variety omfacitu anebo eklogit, jenž by rovněž pocházel z oblasti hory Monte Viso, v regionu Piemont v severozápadní Itálii, kde eklogity vystupují společně s jadeitity (Přichystal 2009, 188–190).

S ohledem na odolnost této horniny představuje hypotetický náznak provrtu a žlábek vyrytý po obvodu týlové části sekerky

z Němčic nad Hanou zcela unikátní příklad úpravy, s jakým se u neolitické a eneolitické kamenné broušené industrie nalezené na území České republiky setkáváme jen ve velmi ojedinělých případech. Experimentální pokusy s vrtáním různých typů hornin totiž ukázaly, že jadeitit patří k nejhůře vrtatelným horninám (Tichý et al. 2021). Jako obdobu našeho nálezu lze uvést drobný kopytovitý klín opatřený žlábkem v týlové části pocházející z lokality „Staré Zámky“ v Brně-Lišni, zhotovený z temně zeleného metabazitu typu Želešice, který byl interpretován jako závěsek (Přichystal et al. 2018, 144–145, obr. 4). V oblasti západní Evropy jsou příklady provrtání jadeititových seker doloženy ve větším počtu například na lokalitách ve Francii (Pétrequin, P., Pétrequin, A. M. 2012, Fig. 30).

Z chronologického hlediska lze nestratifikovaný exemplář sekery z Němčic nad Hanou datovat na základě současných poznatků rámcově do období lengyelské kultury, přičemž není vyloučeno, že předmět mohl být opatřen žlábkem pro případné zavěšení až později.

Vzhledem k velké koncentraci laténské osídlení v okolí místa nálezu je třeba zmínit i hypotetickou možnost, že jadeititová sekera byla coby prestižní předmět (amulet) druhotně upravena do formy závěsku zručným řemeslníkem, kterými tamější keltské centrum disponovalo.

Při pohledu na úpravy provedené na neolitickém nástroji importovaném z velké vzdálenosti se nelze ubránit dojmu, že by mohlo jít rovněž o antropomorfní symbolické znázornění mužského principu.

Němčický exemplář rozšiřuje počet dosud zveřejněných (či v současnosti předložených do tisku) předmětů zhotovených z jadeititu a eklogitu typu Viso, které byly nalezeny na území Moravy (Přichystal et al. 2019, 289–304) na celkových 23 kusů. Spolehlivé zařazení suroviny němčické sekerky k jadeititu nebo eklogitu typu Viso bude možné až po provedení nedestruktivní rtg-difrakční analýzy.

Obr. 15. Němčice nad Hanou. Detail týlové části sekerky z jadeititu. Foto Z. Schenk.

Fig. 15. Němčice nad Hanou. Detail of the butt-end part of the jadeite axe. Photo by Z. Schenk.

Literatura

- Čižmářová, H., Čižmářová, J. 2023: *Němčice. Small Finds from Surface Surveys in 2000–2012. / Němčice. Drobné nálezy z povrchových sběrů v letech 2000–2012.* Brno: Moravian Museum.
- Fojtík, P., Veselá, B. 2013: Praveké a raně historické osídlení katastru města Němčice nad Hanou (okr. Prostějov). *Střední Morava* 35, 63–88.
- Pétrequin, P., Pétrequin, A. M. 2012: Chronologie et organisation de la production dans le massif du Mont Viso. In: P. Pétrequin et al. (eds.): *JADE. Grandes haches alpines du Néolithique européen. Ve et IVe millénaires av. J. C.* Besançon: Presses Universitaires de Franche-Comté, 214–257.
- Přichystal, A. 2009: *Kamenné suroviny v pravěku východní části střední Evropy.* Brno: Masarykova univerzita.

Přichystal, A., Kovář, J. J., Kuča, M., Fridrichová, K. 2019: The jadeitite-omphacitite and nephrite axeheads in Europe. The case of the Czech Republic. In: R. Gleser, D. Hofmann (eds): *Contacts, boundaries & innovation in the fifth millennium. Exploring developed Neolithic societies in central Europe and beyond*. Leiden: Sidestone Press, 289–304.

Přichystal, A., Romanovský, A., Šebela, L., Kuča, M. 2018: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 59(1), 143–145.

Tichý, R., Přichystal, A., Kučírek, K., Dohnálková, I., Drahorád, M., Lukš, S. 2021: Jadeitit a metabazit. Experiment s vrtáním surovin moravských neolitických a eneolitických kamenných broušených nástrojů. *Živá archeologie. (Re)konstrukce a experiment v archeologii* 23, 64–75.

Summary

A unique small polished axe made of jadeitite (or Viso type eclogite), modified into a pendant, was found by Z. Schenk in 2014 during a surface survey in the 'Podsedky ve višňůvkách' field (Němčice nad Hanou cadastral area, Prostějov District; Fig. 14, 15). This very rare polished artefact can be generally dated to the Lengyel culture.

Zdeněk Schenk, Antonín Přichystal

Neslovice (okr. Brno-venkov)

„Hranice“.

Lengyelská kultura. Místo sběru. Povrchový sběr. Revizní výzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum, inv. č. 90051.

Lokalizace: WGS-84: 49.1347650N, 16.3811439E

Při charakteristice neolitického a eneolitického osídlení Neslovicka (okres Brno-venkov) popsali Hájek et al. (2017) z trati „Hranice“ zajímavý nález špičaté týlové partie trojúhelníkovité sekerky s oválným příčným průřezem a zařadili jej do staršího stupně lengyelské kultury. Původní, precizně vybroušená sekera kapkovitého tvaru byla velmi pravděpodobně záměrně rozbita, a známe z ní nyní jen její týlovou partii. Autoři si všimli, že byla použita výjimečná surovina, kterou označili jako nefrit. Dosud žádná z nefritových seker nalezených na Moravě

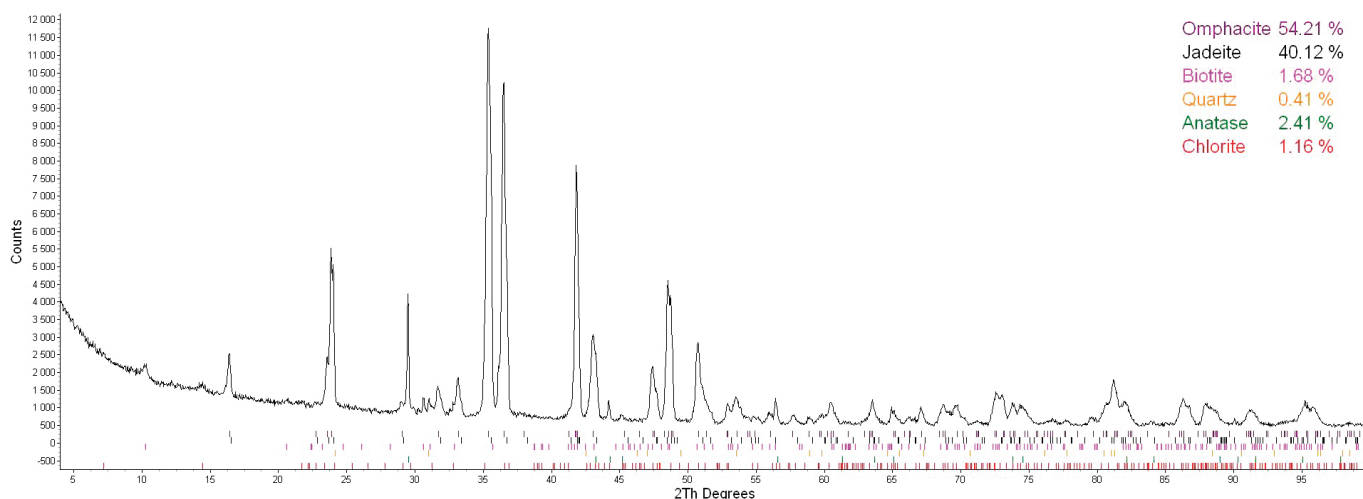
Obr. 16. Neslovice. Zlomek sekery z jadeititu. Foto A. Přichystal.

Fig. 16. Neslovice. Fragment of a jadeitite axe. Photo by A. Přichystal.

a v českém Slezsku nemá tímto způsobem zhotovenou týlovou partii, tento tvar je po celé Evropě charakteristický pro sekery produkované z jadeititu. To vedlo autora k petrografickému přezkoumání suroviny.

Zlomek sekery o délce 3,9 cm, maximální šířce 3,3 cm a maximální tloušťce 1,7 cm je zhotoven z temně zelené horniny se světlejšími nažloutle zelenými skvrnami (obr. 16). Hmotnost artefaktu je 31,4 g, orientační magnetická susceptibilita $0,13 \times 10^{-3}$ f (malý zlomek nepokrývá hlavu kappametry ani nedosahuje potřebné tloušťky) a hustota zjištěná metodou dvojího vážení dosahuje $3,34 \text{ g/cm}^3$. Již podle vysoké hustoty je zřejmé, že se nemůže jednat o nefrit, např. švýcarské nefrity mají hustoty kolem $2,87\text{--}2,92 \text{ g/cm}^3$, hustota nefritu z polského Jordanova vychází mírně vyšší ($2,990\text{--}2,995 \text{ g/cm}^3$; podrobněji viz Přichystal et al. 2023). Hustota odpovídá jednoznačně jadeititu, což potvrdil i rtg-difrakční záznam provedený na vyleštěném povrchu. Podle D. Všianského obsahuje vzorek přes 94 % pyroxenů (54 % omfacitu a 40 % jadeitu), necelá 2 % biotitu a přes 2 % anatasu, dále křemen a chlorit (obr. 17).

Neslovice tak představují 20. spolehlivě doložený nález jadeititové respektive omfacit-jadeititové sekery na Moravě a v českém Slezsku. I v tomto případě musíme předpokládat provenienci suroviny ze severozápadní Itálie, buď z primárních zdrojů na hoře Monviso, případně ze štěrků řeky Po (Pád) pod jejími svahy nebo z převážně sekundárního zdroje (valouny v třetihorních slepencích) v masivu Beigua, jenž leží od Monvisa asi 120 km vzdušnou čarou na jihovýchod.

Obr. 17. Neslovice. Rtg-difraktografický záznam sekery. Autor D. Všianský.

Fig. 17. Neslovice. XRD pattern of the axe. Author D. Všianský.